

מאת: יואנה וויזניצ'קו-צ'יצ'וט

פלישה פולנית לישראל

שנת פולין בישראל נמשכת וממאנת להסתיים – מדווחת הטלוויזיה הישראלית. היוזמה, שנמשכת עדיין למרות שהוכרז על סיומה, הצליחה להמחיש מה ניתן להשיג באמצעות דיפלומטיה תרבותית.

בתל אביב הסתובבה השנה בדיחה: "עשיתי אתמול מסיבה ולא היו בה בכלל פולנים". "פלישה" – זו המילה המתאימה. במהלך 14 החודשים של שנת פולין (שבאופן לא-רשמי נמשכה אפילו יותר) הגיעו לישראל כאלף עד שלושת אלפים פולנים (אפילו למארגנים עצמם קשה לספור). כמאתיים ישראלים ביקרו באותו זמן בפולין. אחדים מהם היססו, למשל מנהל סינמטק ירושלים, שהתלבט כשלושה חודשים אם לנסוע לפולין ולאחר שחזר, הכריז שזה היה סיור הלימודים הטוב ביותר בחייו והצטרף ליוזמה במלוא המרץ. בסינמטק מסתיימת בימים אלו רטרוספקטיבה של סרטי אנימציה פולניים. "הרעיון של שנת פולין בישראל היה פשוט: לאפשר לאנשים להיפגש" – אומרת קטז'ינה ויילגה ממכון אדם מיצקייביץ', המתאמת של היוזמה – "הזמנו אמנים, אוצרים, פעילי תרבות ועיתונאים. לא כפינו דבר על אף אחד, אולם בזכות המפגשים עצמם החלו שיתופי פעולה".

התוכנית לא נולדה במשרדים, היא נוצרה על ידי המשתתפים עצמם. כשיוצרי קומיקס פולנים וישראלים נפגשו, לא הוחלט שיתחילו לעבוד על אלבום משותף של סטריאוטיפים ודעות קדומות. כך היה גם במקרים אחרים. "מכיוון שהקריאה לשנת פולין בישראל יצאה מהממשלה, היה קשה לשכנע את היוצרים שיוכלו לשמור על עצמאותם", אומרת ויילגה, "כאשר הצלחנו לבסוף, הסדנאות התחילו לתת פירות".

ולכן, בצד יצירות הדגל שהובאו לישראל (כגון "מדאם בטרפליי" של מריוש טרלינסקי ומחזה של קז'ישיטוף ורליקובסקי), נוצרו קופרודוקציות רבות בין 140 התוצרים של שנת פולין בישראל. שתי קופרודוקציות של תיאטרון (המחזה "סלטו-מורטלה" של תיאטרון "סטרפה צ'ישי" מפוזנאן והתיאטרון הקאמרי מתל אביב, ופרויקט "בת-ים – טיקוצ'ין", שבו הבמאי הפולני עבד עם שחקנים ישראלים ובמאית ישראלית עבדה עם שחקנים פולנים), אחת בתחום הקומיקס (האלבום "קומפוט"), קופרודוקציות מוסיקליות (כגון אלבום משותף של "מיץ" & "מיץ" ואיגור קרוטוגולוב שבימים אלו סיימו להקליטו) ואמנותיות (התערוכה "פאקטורי" של דז'ינרים פולנים וישראלים). 12 פרויקטים עדיין נמשכים והערץ הראשון של הטלוויזיה הישראלית דיווח לאחרונה כי שנת פולין נמשכת וממאנת להסתיים. "בניגוד לדיפלומטיה הקלאסית שעוסקת בסוגיות קונקרטיות ובאינטרסים, דיפלומטיה תרבותית נועדה לומר אמת" – מפרש מנהל מכון אדם מיצקייביץ', פבל פטורוצ'ין. הפרויקטים שבוצעו, נגעו לעיתים קרובות בנושאים קשים ביותר, כגון סיור בשטח גטו ורשה לשעבר שהקבוצה הישראלית "תנועה ציבורית" לקחה אליו יותר מ-1000 תושבי ורשה. שנת פולין גרמה לכך שלאחד מכל 20 ישראלים, שני העמים הפסיקו להצטייר רק בהקשרים סטריאוטיפיים (סה"כ נפגשו כ-180 אלף איש עם האמנות הפולנית). "בעיתונות הישראלית, הרמז הראשון לפלישה היה מאמר על... אדריכלות בערים על גדות הוויסלה. העיתונאי שהזמנו לפולין הקדיש לנושא זה מאמר שלם בעיתון 'הארץ' – מספרת מגדה מיך, דוברת של מכון אדם מיצקייביץ'. "הטקסט לכאורה לא היה קשור ליוזמה שלנו, אך הציג את פולין באור שונה מהדיווחים על מעשים אנטישמיים או על השואה. וזאת הייתה המטרה".

בעקבותיו הגיעו עוד 1500 דיווחים עיתונאים. "אני מתביישת להודות, אבל למרות שאני עוסקת באמנות, לא ידעתי על היוצרים הפולנים" – אומרת לנו נועה ברק מעיתון "מעריב". "עד כה פולין הייתה מוכרת לנו ממחנות ריכוז והאימרה 'אל תהיה פולני', כלומר, תפסיק להתפלמס. ועכשיו יש אפילו אופנה של האמנות שלכם" – היא מוסיפה.

איך בתקציב של 2.7 מיליון אירו (מ-2006 עד 2009) ניתן היה לעשות כל-כך הרבה רעש? "אתם פשוט המדינה הראשונה שמארגנת משהו כזה בישראל" – אומר שגריר ישראל בפולין, צבי רב-נר ומוסיף: "יהיה נפלא אם מדינות אחרות ילכו בעקבותיכם".

ומה עם האופנה לפולניות שהתעוררה בישראל? האם הרעיונות והקשרים שנוצרו ישאו פירות נוספים? בוועידה המסכמת של שנת פולין, האדם היחיד שלא היה לו שום דבר להוסיף הייתה מוניקה סמולן, נציגת משרד התרבות והמורשת הלאומית. היא הקריאה מכתב שבו הייתה הבטחה להמשיך שיתוף פעולה, אבל לשאלה באיזה אופן המשרד מתכוון לתמוך בפרויקטים פולנים-ישראלים שהרעיון שלהם נולד במהלך השנה, משרד התרבות והמורשת הלאומית לא היה מסוגל להשיב במשך שבועיים. "כדאי לשמור על האש הזו, אם השקענו כל כך הרבה מאמץ כדי להצית אותה" – אומרת ויילגה. "כדי שבעוד מספר שנים לא נרגיש אשמים שהחמצנו משהו".